

หัวข้อที่ ๓.๓ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจังหวัดอุดรดิตถ์

เนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจังหวัดอุดรดิตถ์มีรายละเอียดครอบคลุมคำขวัญได้แก่

คำขวัญจังหวัดอุดรดิตถ์

“เหล็กน้ำพี้ลือเลื่อง เมืองลางสาดหวาน
บ้านพระยาพิชัยดาบหัก ถิ่นสักใหญ่ของโลก”

จากคำขวัญของจังหวัดอุดรดิตถ์นำไปสู่เนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่เป็นเนื้อหาพอสังเขยของเรื่องราวในจังหวัดอุดรดิตถ์ประกอบด้วย สภาพภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม ประเพณี แหล่งท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถานที่สำคัญ บุคคลสำคัญ และงานอาชีพ สำหรับเป็นแนวทางให้สถานศึกษานำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทั้งทางด้านภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงามที่เยาวชนคนอุดรดิตถ์จะต้องเรียนรู้ดังนี้

เรื่องที่ ๑ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑.๑ เขื่อนสิริกิติ์ เดิมเขื่อนนี้มีชื่อว่า เขื่อนผาช่อม โดยก่อสร้างปิดกั้นแม่น้ำน่าน บริเวณเขาผาช่อม ตำบลผาเลื้อย อำเภอท่าปลา จังหวัดอุดรดิตถ์ ภายหลังได้รับพระบรมราชานุญาตให้อัญเชิญพระนามาภิไธย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มาชื่อนานนามเขื่อนว่า เขื่อนสิริกิติ์ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑ เป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าและชลประทานที่สำคัญของจังหวัด

เขื่อนสิริกิติ์ เป็นเขื่อนดินแบบดินเหนียว สูง ๗๕ เมตร ยาว ๑,๐๐๐ เมตร ก่อสร้างโดยกรมชลประทาน คลองนาพอง หมู่ ๗ ตำบลผาจาก อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ สร้างกันลำน้ำน่าน ขนาดความกว้างประมาณ ๑๐๐ เมตร ลึก ๑๕ เมตร ประโยชน์ที่ได้รับคือเป็นการนำน้ำที่ระบายผ่านเขื่อนทดน้ำผาจาก มาใช้ประโยชน์ในการผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นการบูรณาการการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่กระทบกับวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำเดิม

๑.๓ ดินขาวอุดรดิตถ์ จัดว่าเป็นแร่ดินขาวในกลุ่มแร่ซิลิเกต (Illite) คือมีแร่ซิลิเกตเป็นส่วนประกอบหลักมีคุณสมบัติทางฟิสิกส์ค่อนข้างแตกต่างไปจากดินขาวในพื้นที่อื่นๆ เช่น ความ

ชาวสว่งความคมของเม็ดดิน ความละเอียดสูงและมีความทนไฟต่ำแร่ดินขาวอุดรดิตถ์ถูกนำไปใช้ประโยชน์ โดยเป็นตัวเติม ในอุตสาหกรรมสี ยาฆ่าแมลง

๑.๔ ผัก ผลไม้ อุดรดิตถ์

จังหวัดอุดรดิตถ์เป็นเมืองที่มีผลไม้หลากหลายชนิด และที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศได้แก่ทุเรียน พันธุ์หลงลับแล และ หลินลับแลที่มีเนื้อละเอียด สีเหลืองอ่อน รสชาติหวานมัน กลิ่นหอมอ่อนๆเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนที่ใด นอกจากนี้ยังมีผลไม้ที่ขึ้นชื่ออีกหลายชนิด เช่น ลำสาด ลองกอง สับปะรดห้วยมุ่น กล้วยน้ำว้า มะขามหวาน และมะม่วงหิมพานต์ เป็นต้น

๑.๕ หอมแดงและกระเทียม

หอมแดงและกระเทียมเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยแหล่งที่เพาะปลูกหอมแดงมากที่สุดอยู่ที่อำเภอลับแล ส่วนกระเทียมพันธุ์ดีที่มีชื่อเสียงมีแหล่งเพาะปลูกมากที่สุดอยู่ที่อำเภอน้ำปาด

เรื่องที่ ๒ งานอาชีพ

๒.๑ เกษตรกรรม จังหวัดอุดรดิตถ์มีพืชที่สำคัญทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด และมีการทำสวนผลไม้ สวนเกษตรแบบผสมผสาน

๒.๒ เลี้ยงสัตว์ เกษตรกรกลุ่มเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดอุดรดิตถ์มีการเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลาย เช่น กลุ่มเลี้ยงโคกระบือ เลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ และการเลี้ยงปลาในกระชัง

๒.๓ หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่

การจักสานไม้ไผ่ในจังหวัดอุดรดิตถ์ส่วนมาก เป็นการจักสานเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ชะลอม ตะกร้า กระบุง กระดัง ฯลฯ

งานจักสานนอกเหนือจากประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังสะท้อนวัฒนธรรม สะท้อนความคิดสร้างสรรค์และ ภูมิปัญญาของชาวบ้านอีกด้วย

๒.๔ พันธุ์ไม้ทำเงิน

จังหวัดอุดรดิตถ์มีแหล่งเพาะพันธุ์กล้าไม้เศรษฐกิจ เพื่อจำหน่าย ประกอบไปด้วย พันธุ์ไม้ที่หายาก กิ่งพันธุ์ผลไม้ พืชผักสวนครัว ไม้ประดับ โดยแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ที่อำเภอเมืองและอำเภอตรอน

๒.๕ ช่างตีเหล็ก

จังหวัดอุดรดิตถ์เป็นแหล่งแร่ที่มีชื่อเสียง คือแร่เหล็กน้ำพี้ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลัง อยู่ที่อำเภอทองแสนขัน โดยผลิตภัณฑ์

ที่สำคัญในจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แก่ ดาบเหล็กน้ำพี้ พระขรรค์เหล็กน้ำพี้ และมีดหมอ

๒.๖ ช่างหล่อพระ จังหวัดอุดรดิตถ์เป็นแหล่งแร่ที่มีชื่อเสียงคือแร่เหล็กน้ำพี้ซึ่งมีความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลัง อยู่ที่อำเภอทองแสนขัน โดยชาวบ้านในตำบลน้ำพี้ได้นำแร่เหล็กน้ำพี้มาสร้างเป็นวัตถุมงคล เช่น พระพุทธรูป เทวรูปในศาสนาพราหมณ์

เรื่องที่ ๓ ประวัติบุคคลสำคัญ

๓.๑ พระยาพิชัยดาบหัก

อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก

ที่มา : <http://๒.bp.blogspot.com/-e๑vJRxfx๘l/UEsKTPxvLeI/AAAAAAAAACK/fr๙BYtvURRI/พระยาพิชัยดาบหัก.jpeg>

มีนามเดิมว่า จ้อย เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๓ ณ บ้านห้วยคา เมืองพิชัย ในวัยเด็ก บิดามารดา นำไปฝากเรียนหนังสือที่วัดมหาธาตุ (วัดใหญ่) เมื่ออายุได้ ๑๔ ปี เกิดชกต่อยกับลูกเจ้าเมืองพิชัย จึงได้ออกจากวัดแล้วเปลี่ยนชื่อเป็น ทองดี ได้ฝึกฝนมวยไทยและฟันดาบจนมีฝีมือปัจจุบันได้สร้างอนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก ประดิษฐานไว้ด้านหน้าศาลากลางจังหวัดอุดรดิตถ์

๓.๒ เจ้าพระฝาง

ชุมชนเจ้าพระฝาง

ที่มา : https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Phra_Fang.jpg

ประวัติเจ้าพระฝาง เจ้าพระฝางเป็นชาวเมืองเหนือ นามเดิมว่า มหาเรื่อน บวชแล้วได้เดินทางไปศึกษาพระไตรปิฎกที่อยุธยา สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ จนเชี่ยวชาญได้รับแต่งตั้งเป็นมหา นามว่า พระพากุลเถระ จำพรรษาอยู่ ณ วัดศรีอยุธยา ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็น พระสังฆราชเมืองสวางคบุรี เจ้าพระฝางมีสมภารพรคพวก มีคนนับถือมาก ครั้นรู้ว่ากรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าได้ตั้งตนขึ้นเป็นเจ้าพระฝาง โดยที่ยังครองตนอยู่ในสมณะเพศ แต่งนุ่งห่มผ้าแดง (ย้อมด้วยไม้ฝาง) คนทั้งปวงจึงเรียกว่า พระฝาง

๓.๓ พระนิมมานโกวิทหรือหลวงพ่อดำ

ที่มา : http://www.itti-patihan.com/images/stories/amulet_๕/budd๒๗๑๔.jpg

มีนามเดิมว่า ทองดำ เม่นพริ้ง เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ บ้านไซโรงโชน ตำบลตะพานหิน จังหวัดพิจิตร เมื่ออายุ ๓ ขวบ บิดามารดา ได้นำไปถวายเป็นบุตรบุญธรรมกับหลวงพ่อดำ พุทธโชติ (วัดบางคลาน จ.พิจิตร) กระทั่งโตจึงไปศึกษาเล่าเรียนกับอาจารย์โต เจ้าอาวาสวัดท่าทอง สมัยวัยหนุ่มเคยเป็นนักมวยฝีมือดีคนหนึ่ง ต่อมาเข้าสู่ร่มพระศาสนา อุปสมบทเมื่ออายุ ๒๒ ปี ณ วัดวังหมู ไปจำพรรษาที่วัด

ท่าทอง ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดท่าทอง ตั้งแต่ปี ๒๔๖๘ เป็นต้นมา ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์
เป็นพระราชทานคณะชั้นสามัญนาม “พระนิมมานโกวิท” ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มรณภาพเมื่ออายุ ๑๐๗ ปี

๓.๔ พระยาปาด

พระยาปาด (พญาปาด) เป็นผู้สร้างเมืองน้ำปาดและปากท่า ในปัจจุบัน คือ
อำเภอเมือง และ อำเภอปากท่า เป็นเรื่องเล่าต่อกันว่า พระยาปาดเป็นคนลาว
อาศัยในนครเวียงจันทน์ มีประชาชนเคารพนับถือมาก เมื่อเวียงจันทน์เกิดอหิวตภัย
สน จึงนำพลเมืองอพยพพาที่ทำกินใหม่ มาปักหลักฐานที่บ้านสองคอน (ปัจจุบัน
อยู่ใน อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตถ์) ต่อมาเมื่อมีคนมากขึ้น จึงอพยพไปสร้าง
เมืองใหม่ที่ ตำบลบ้านฝาย อำเภอเมืองน้ำปาด และแม่น้ำที่นั่น ได้ชื่อว่า น้ำปาด ตามชื่อ
พระยาปาด

ที่มา [http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/๒/๒๔/](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/๒/๒๔/Phraya_Pat_Monument.jpg)

[Phraya_Pat_Monument.jpg](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/๒/๒๔/Phraya_Pat_Monument.jpg)

๓.๕ พระศรีพนมมาศ

พระศรีพนมมาศ

ที่มา : <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/th/e/e๕/พระศรีพนมมาศ.jpg>

พระศรีพนมมาศ (ทองอิน แซ่ตัน) อดีตนายอำเภอลับแล ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านได้สร้างความเจริญให้แก่อำเภอลับแลเป็นอย่างมาก เช่น เป็นผู้วางผังเมืองลับแล
สร้างฝายหลวง พัฒนาการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการเกษตร ท่านเป็นบุคคลที่ทางอำเภอลับแลให้ความเคารพ
นับถือเป็นอย่างมาก

๓.๖ เจ้าฟ้าฮ่ามกุมาร

อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าอำมกุมาร

ที่มา : https://gplace.com/include/img_res/๘/๓๘/gp๘fca๕๕๑๖๐๗๕fd.jpg

เจ้าฟ้าอำมกุมารเป็นพระราชบุตรในพระเจ้าเมืองไทรราชแห่งอาณาจักรโยนกเชียงแสน ได้รับโปรดเกล้าฯ จากพระราชบิดาให้มาปกครองเมืองลับแล ซึ่งเป็นเมืองชายแดน เพื่อป้องกันการรุกรานจากพม่าและขอมในสมัยนั้น ถือว่าให้ท่านเป็นปฐมกษัตริย์แห่งเมืองลับแล

เจ้าฟ้าอำมกุมาร ครองนครลับแลเป็นเวลายาวนาน สร้างความเจริญรุ่งเรือง ราษฎรอยู่ร่มเย็นเป็นสุขจนกระทั่งสวรรคต ประชาชนจึงพร้อมใจกันนำอัฐิของพระองค์มาบรรจุไว้ ณ ม่อนอารักษ์ และเกิดประเพณีแห่น้ำขึ้นโฮง เพื่อสักการะดวงวิญญาณของเจ้าฟ้าอำมกุมารสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

เรื่องที่ ๔ ศาสนสถานที่สำคัญ

๔.๑ วัดพระแท่นศิลาอาสน์

วัดพระแท่นศิลาอาสน์

ที่มา : <http://avilabeachconcerts.com/wp-content/uploads/๒๐๑๗/๐๗/๕๕๘๘๗๑๙๕-๗๒๐x๔๓๑.jpg>

วัดพระแท่นศิลาอาสน์ ตั้งอยู่บนเนินเขาเต่า ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ ติดกับวัดพระยืนพุทธบาทยุคล พระแท่นศิลาอาสน์ เป็นพุทธเจดีย์ เป็นที่เชื่อกันมาแต่โบราณว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งห้าพระองค์ในภัทรกัปนี้ ได้เสด็จมาประทับนั่งบนพระแท่นแห่งนี้เพื่อเจริญภาวนา และได้ประทับบำเพ็ญในเวลาที่ตรัสรู้แจ้ง เพื่อโปรดสัตว์ ตัวพระแท่นเป็นศิลาแลง มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง ๘ ฟุต ยาวประมาณ ๑๐ ฟุต สูง ๓ ฟุต ที่ฐานพระแท่นประดับด้วยลายกลีบบัวโดยรอบ มีพระมณฑปครอบอยู่ภายในพระวิหารวัดพระแท่นศิลาอาสน์

๔.๒ วัดท่าถนน

วิหารหลวงพ่อเพชร วัดท่าถนนวน

ที่มา : <https://www.touronthai.com/gallery/photo/๑๖๐๐๐๑๘/watthathanon๐๒.jpg>

วัดท่าถนนวน เดิมชื่อ วัดวังเตาหม้อ อยู่ตรงข้ามสถานีรถไฟอุดรดิตถ์ เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อเพชร พระพุทธรูปเชียงแสนสิงห์ ๑ ซึ่งหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ทั้งองค์ ในบริเวณวัดมีอาคารศิลปะแบบตะวันตก เป็นโรงเรียนปริยัติธรรมและภาษาบาลีของพระภิกษุสามเณรในเมือง มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่สวยงามและพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ได้รับยกย่องว่าสวยงามที่สุดในจังหวัดอุดรดิตถ์

๔.๓ เวียงเจ้าเงาะ

เวียงเจ้าเงาะ

ที่มา : <https://www.bloggang.com/data/tuk-tukatkorat/picture/๑๔๘๗๕๕๔๗๓๗.jpg>

เวียงเจ้าเงาะตั้งอยู่ที่ ตำบลทุ่งยั้ง เป็นเมืองเก่าสมัยสุโขทัย มีเนื้อที่ประมาณ ๓๐ ไร่ มีคูน้ำและกำแพงเมือง ๒ - ๓ ชั้น บริเวณใกล้ ๆ เวียงเจ้าเงาะมีหลุมบ่อที่มีลักษณะเป็นถ้ำ และอุโมงค์อยู่มาก มีโบราณวัตถุแตกหักอยู่ในหลุมและอุโมงค์อยู่หลายแห่งนอกจากนี้ยังมี บ่อน้ำทิพย์ อยู่ใต้กำแพงศิลาแลงของเวียงเจ้าเงาะ มีเรื่องเล่าสืบกันมาน้ำในบ่อน้ำทิพย์นั้นตกขึ้นมาเท่าใดก็ไม่แห้ง ทั้งที่เป็นบ่อน้ำตื้น น้ำในบ่อใสสะอาด ใช้ดื่มกินได้ บางรายก็นำไปใช้เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์รักษาโรคภัยไข้เจ็บ

๔.๔ วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ

วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ

ที่มา : <https://mapio.net/images-p/๔๗๒๓๓๔๖๐.jpg>

วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ เป็นวัดราษฎร์ ตั้งอยู่ตำบลผาจุ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นวัดที่สร้างมาเป็นเวลานาน ซึ่งปรากฏอยู่ในหลักศิลาจารึกหลักที่ ๒ และหลักที่ ๓ ซึ่งสร้างมาเมื่อประมาณ พุทธศักราช ๑๙๐๐ บริเวณวัดแห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งเมืองสว่างคบุรี หรือ เมืองฝางอันเก่าแก่มาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย และเคยเป็นแหล่งชุมนุมก๊กพระฝางสมัยกรุงธนบุรี มีโบราณสถานที่สำคัญภายในวัด คือ โบสถ์มหาอุด มีประตูทางเข้าบานเดียว อยู่ทางด้านทิศตะวันตก และเป็นที่ประดิษฐานพระฝาง พระพุทธรูปจำลอง ปางมารวิชัยทรงเครื่อง เป็นศิลปะสมัยอยุธยา และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้อัญเชิญไปไว้ที่วัดเบญจมบพิตรกรุงเทพมหานคร

๔.๕ วัดธรรมาธิปไตย

ธรรมสภา วัดธรรมาธิปไตย

ที่มา : <https://welovetogo.com/upfiles/articles/๑๗/๒๐๑๕๐๖/๒๐๑๕๐๖๑๐-๐๐๐๒๘๒๐.jpg>

วัดธรรมาธิปไตย เป็นวัดราษฎร์ ตั้งอยู่ที่สี่แยกตัดถนนอินใจมีกับถนนสำราญริน ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ วัดธรรมาธิปไตยเป็นวัดที่สร้างอาคารธรรม ธรรมสภาเป็นที่เก็บโบราณวัตถุที่สำคัญ คือ เก็บรักษายานประตูลิขิตวัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ

เรื่องที่ ๕ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๕.๑ ศิลปะ/ดนตรีพื้นบ้าน

๕.๑.๑ มวยไทย

มวยไทย เป็นศิลปะการต่อสู้จากประเทศไทย มีความโดดเด่นด้านเทคนิคการกอดคอต่อสู้ ซึ่งเป็นการใช้ทั้งกายและใจ สำหรับการต่อสู้ที่ใช้ร่างกายเป็นอาวุธ โดยเป็นที่รู้จักว่าเป็น "นวอาวุธ" ซึ่งประกอบด้วยการโจมตีจากร่างกายทั้ง หมัด, ศอก, เข่า และเท้า หากมีการเตรียมพร้อมด้านร่างกายดี จะก่อให้เกิดอาวุธที่มีอานุภาพ มวยไทยได้เป็นที่แพร่หลายในระดับนานาชาติในช่วงศตวรรษ

ที่ยี่สิบ เมื่อเหล่านักมวยไทยสามารถเป็นฝ่ายชนะนักต่อสู้ที่มีชื่อเสียงในแขนงอื่น ซึ่งการแข่งขันมวยไทยในระดับอาชีพ ได้รับการดูแลโดยสภามวยไทยโลก ประวัติศาสตร์อันยาวนานของมวยไทยเริ่มมีและใช้กันในการสงครามในสมัยก่อน ซึ่งแตกต่างจากมวยไทยในปัจจุบันที่ใช้เป็นการกีฬา โดยมีการใช้นวมขึ้นเพื่อป้องกันการอันตรายที่เกิดขึ้น มวยไทยยังคงได้ชื่อว่า ศาสตร์การโจมตีทั้งแปด ซึ่งรวม สองมือ สองเท้า สองศอก และสองเข่า (บางตำราอาจเป็น นวอาวุธ ซึ่งรวมการใช้ศีรษะโจมตี หรือ ทศอาวุธ ซึ่งรวมการใช้บั้นท้ายกระแทกโจมตี) มวยไทยสืบทอดมาจากมวยโบราณ ซึ่งแบ่งออกเป็นแต่ละสายตามท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีสายสำคัญหลัก เช่น มวยท่าเสา (ภาคเหนือ) มวยโคราช (ภาคอีสาน) มวยไชยา (ภาคใต้) มวยลพบุรีและมวยพระนคร (ภาคกลาง) มีคำกล่าวไว้ว่า "หมัดหนักโคราช ฉลาดลพบุรี ท่าดีไชยา ไวกว่าท่าเสา"

๕.๑.๒ มังคละ

วงมังคละ หรือ ปีกลอง , ปีกลองมังคละ เป็นดนตรีชั้นสูงสำหรับพระพุทธรูปของอาณาจักรสุโขทัยโบราณ โดยปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกหลักที่ ๑ และศิลาจารึกวัดช้างล้อม สันนิษฐานว่าดนตรีมังคละนั้นรับธรรมเนียม "มณฑลเกร" มาจากศรีลังกา ก่อนที่จะกลายมาเป็นดนตรีพื้นบ้าน ในชุมชนกลุ่มคนที่ใช้สำเนียงอาณาจักรสุโขทัยโบราณ ปัจจุบันพบการละเล่นอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดสุโขทัย พิษณุโลก และอุดรดิตถ์ รวมทั้งพบร่องรอยการละเล่นมังคละในจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดเพชรบูรณ์ (วงตู่เบ่ง) รวมทั้งวงกาหลอ

วงมังคละ มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนที่ใช้สำเนียงอาณาจักรสุโขทัยโบราณ โดย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ บันทึกไว้ในคราวตรวจการที่หัวเมืองพิษณุโลก เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๔ ได้ยินดนตรีมังคละบริเวณวัดสะกัฒน์น้ำมนต์จึงได้เรียกมาแสดงให้ดู ได้ให้ทศนะต่อดนตรี "มังคละ" ว่า "เครื่องมังคละนี้เป็นเครื่องเบญจดุริยางค์แท้"

๕.๑.๓ กลองยาว

เชื่อกันว่ากลองยาวได้แบบอย่างมาจากพม่า ในสมัยกรุงธนบุรี หรือต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยที่ไทยกับพม่ากำลังทำสงครามกัน เวลาพักรบ ทหารพม่าก็เล่น "กลองยาว" กันสนุกสนาน พวกชาวไทยได้เห็นก็จำแบบอย่างมาเล่นบ้าง แต่บางท่านก็เล่าว่า กลองยาวของพม่าแบบนี้ มีชาวพม่าพวกหนึ่งนำเข้ามาเล่นในงานที่มีกระบวนแห่ เช่น บวชนาค ทอดกฐิน เป็นต้น และนิยมเล่นกันเป็นที่รื่นเริง สนุกสนานในเทศกาลสงกรานต์ และเล่นกันแพร่หลายไปแทบทุกหัวบ้านหัวเมือง วนหนึ่งๆ จะใช้กลองยาวหลายลูกก็ได้ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงร่วม มี ฉิ่ง, ฉาบเล็ก, กรับ, โหม่ง เรียกการเล่นชนิดนี้ว่า "เถิดเทิง" หรือ "เทิงกลองยาว" ที่เรียกเช่นนี้เข้าใจว่า เรียกตามเสียงกลองที่ตีและตามรูปลักษณะกลองยาว

๕.๑.๔ ขับขา

เพลงอุดรดิตรเมืองงาม ตามเนื้อร้องข้างต้น เป็นการร้อยเรียง สถาปณิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และสังคมของจังหวัดอุดรดิตรให้เกิดเป็น ท่วงทำนองไว้อย่างไพเราะกลมกลืน นับเป็นวิธีสื่อที่ช่วยให้ผู้รับฟังได้รู้จักอุดรดิตร แบบภาพรวมอย่างรวดเร็วและน่าประทับใจ

เพลงอุดรดิตรเมืองงาม

คำร้อง “ธาดรี”/บรรพต ศรีชื่น

ทำนอง เอื้อ สุนทรสมาน

ผู้ขับร้อง บุษยา รังสี

ไอ้งามพร้อมสิ้นแผ่นดินสองฝั่งเปรียบดังวิมาน
แลเขียวไกลใกล้ฤกษ์ไพรช้อนสู่หมู่ทิวภูผา
อุดรดิตรต์แหล่งชีวิตขึ้นรื่นรมย์สมชื่อ
มีไม้สักใหญ่เหนือไพรทั้งหล้าที่พาชื่นชม
พระแท่นศิลาอาสน์ที่เคารพบูชามั่น
ภูมิในดวงแดดด้วยเมืองลับแลเรานี้
อุดมพร้อมสิ้นแผ่นดินนี้เด่นร่มเย็นทั้งปี
แดนพัฒนาทุกทางรุดหน้าประชาภูมิใจ

อุดรดิตรต์คือแดนสำราญเหนือลำน้ำน่านย่านธารไหลมา
มีเขื่อนโอบพารโสภาสำคัญล้ำค่าคราม
มีประเพณีระบือถือกันพร้อมสิ้นแผ่นดินภิรมย์
ในอุทยานภิรมย์สงคมพักผ่อนเพลินดี
พร้อมหลวงพ่อพะชรอันเลื่องลือกันขวัญเมืองเรานั่นนานปี
ก็มีสาวงามเป็นที่เลื่องลือระบือไปไกล
ลางสาตเมืองเรารสดีหวานเกินทุกที่แผ่นดินของไทย
อุดรดิตรต์ดินแดนของไทยวิไลสมชื่อเมืองงาม

๕.๒. อาหาร

๕.๒.๑ ข้าวแคบ คือการนำเอาข้าวเจ้ามาหมักค้ำคืนไว้ประมาณ ๒-๓ คืน ให้ข้าวหมักเกิดกรดเปรี้ยว จากนั้นกรองเอาเฉพาะแป้งชั้นๆ ไปล้างผ่านน้ำอีกครั้งเพื่อขจัดกลิ่นเปรี้ยว แล้วจึงนำแป้งไปเกลี่ยบนปากหม้อให้เป็นแผ่นบางๆ จากนั้นเรียงลงดับ (วิธีแบบลับแลดั้งเดิมจะใช้ตบหญ้าคา) ผึ่งแดดให้แห้ง และเพื่อไม่ให้แป้งแห้งแข็งและเปราะหักไม่น่าทาน คนทำข้าวแคบเขามีเคล็ดลับก่อนเก็บบรรจุ คือการรดน้ำลงบนพื้นดินใต้ตบตากแป้ง ให้ความร้อนจากไอน้ำช่วยรักษาสภาพแป้งให้เก็บรักษาได้นานไม่แห้งแตกหรือเหนียว เป็นภูมิปัญญาตั้งแต่ โบราณโบราณของชาวลับแล ลักษณะจะคล้ายแผ่นโรตีสายไหม มีรสชาติเค็มๆ ทำมาจากแป้งข้าวเจ้าที่หมักปรุงรสตามสูตรของชาวบ้าน แล้วนำมาขึ้นบนปากหม้อที่ตรึงด้วยผ้าขาวบาง ลักษณะเหมือนกับการทำข้าวเกรียบปากหม้อ เมื่อแป้งสุกแล้วก็จะแซะออกเป็นแผ่นกลมๆ แล้วนำไปตากแดดจนแห้ง เวลากินก็สามารถกินได้หลากหลายแบบ ทั้งเอาไปห่อข้าวเหนียวแล้วกินได้เลย หรือนำเอาแผ่นข้าวมาห่อกับผัดหมี่ เรียกว่าหมี่พัน หรือถ้าใส่ไส้เป็นผักต่างๆ กินกับน้ำจิ้ม ก็จะเรียกว่าข้าวพันผัก หรือหากเอาไปปิ้ง ก็จะคล้ายกับข้าวเกรียบวาว ที่ออกรสเค็มเล็กน้อย มักจะทำกันในงานบุญต่างๆ ของทางภาคเหนือ

ข้าวพันผัก หมี่พัน เป็นอาหารพื้นเมืองของจังหวัดอุดรดิตถ์ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนไทยในโบราณซึ่งมีหลายชั่วอายุคน ที่ทำกินกันเฉพาะในครัวเรือน ต่อมาเมื่อมีการต่อยอดเป็นการค้า ทำให้เกิดการดัดแปลงสูตรการทำข้าวแคบ หรือหมี่พัน ธรรมดาให้มีรสชาติมากขึ้น จึงได้เป็นที่มาของ “ข้าวพันผัก” อาหารพื้นเมืองที่สร้างชื่อให้จังหวัดอุดรดิตถ์ในปัจจุบัน

ข้าวหลาม คือ เป็นอาหารว่างชนิดหนึ่ง ที่ชาวล้านนานิยมทำรับประทานกันในฤดูหนาว หรือเมื่อได้ข้าวใหม่ ใช้ไฟข้าวหลาม หรือไม้ป้างเป็นกระบอกลใส่ข้าวหลาม ข้าวหลามแบบชาวบ้าน ใช้ข้าวสารเหนียวกับน้ำเปล่า และเกลือเท่านั้น สำหรับข้าวหลามที่ทำขายกันโดยทั่วไป จะใส่น้ำกะทิ และเติมถั่วดำ หรืองาขี้ม้อน การทำข้าวหลามตามประเพณีนิยมของชาวล้านนา จะเป็นพิเศษ เพื่อถวายพระในวันเพ็ญเดือนสี่ หรือประมาณเดือนมกราคม ซึ่งเป็นการทานร่วมกับการทานข้าวจี และข้าวล้นบาตร

ข้าวเกรียบวาวหรือ ข้าวควบเป็นอาหารพื้นบ้านบวระเทศของชาวเขมร ชาวบเนนชมเย ชาวเกรียบบว 12 หรือข้าวควบไปทำบุญช่วงวันสงกรานต์ ตามความเชื่อของชื่อข้าวควบว่าจะ “ควบบ้านควบเมือง” สำหรับพิธีดำหัวพระสงฆ์และผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านการทำข้าวเกรียบวาวหรือข้าวควบ มักจะทำในช่วงฤดูร้อนเนื่องจากต้องอาศัยแสงแดดจัดๆ ช่วยทำให้ข้าวเกรียบแห้งสนิทไม่เป็นเชื้อรา

๕.๒.๕ ทุเรียนทอด คือ การแปรรูปทุเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตที่ขึ้นชื่อของจังหวัดอุดรดิตถ์ เพราะมีรสหวานมันกลมกล่อม แต่ถึงแม้จะสามารถผลิตทุเรียนสดได้คุณภาพดี แต่เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวปรากฏว่ามีผลผลิตออกมามากพร้อมๆกันในจำนวนมากเกินไปทำให้ราคาสินค้าตกต่ำ ประกอบกับผลผลิตเมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวแม้ราคาจะตกต่ำแต่ชาวสวนก็ไม่สามารถทิ้งไว้เพื่อรอราคาที่ดีขึ้นได้ เนื่องจากผลไม้จะสุกขึ้นเรื่อยๆทำให้ยิ่งเก็บไว้มิแต่จะเสียหายจึงจำเป็นต้องขาย ถึงแม้จะลงทุนลงแรงไปอย่างมากเพื่อรอผลผลิตทั้งปีก็ตาม ปีแล้วปีเล่าที่เป็นชะตากรรมที่ชาวสวนต้องยอมรับ จึงได้มีการคิดค้นนำผลผลิตมาแปรรูป เพื่อแก้ปัญหาผลผลิตล้นตลาด ราคาตกต่ำ และยืดอายุการจัดจำหน่ายของผลผลิตในท้องถิ่น

๕.๓. ผ้าทอของจังหวัดอุดรดิตถ์

กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรดิตถ์นอกจากชนพื้นเมืองแล้วยังมี ชาวไทยวน ซึ่งอพยพมาจาก เชียงแสนในสมัยอยุธยา จากคำบอกเล่าได้ความว่าชาวไทยวนที่อพยพมานั้นแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งตั้งหลักแหล่งที่อำเภอลับแล อีกกลุ่มหนึ่งไปอยู่ที่หมู่บ้านน้ำอ่างอำเภอดรอน นอกจากนั้นยังมีกลุ่มชาวลาว ซึ่งถูกกวาดต้อนมาจากเวียงจันทน์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอีกด้วย จากการที่มีการอพยพโยกย้ายทำให้มีการนำเอาขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตต่างๆ เข้ามา

การทอผ้าจึงเป็นวัฒนธรรมที่ถูกนำเข้ามาด้วย ผ้าทอของอุดรดิตถ์จะมีทั้งผ้าฝ้าย และ ผ้าไหม ปัจจุบันจะย้อมด้วยสีเคมี ลักษณะการทอของจังหวัดอุดรดิตถ์มีทั้งจก ชิด และมัดหมี่ ลวดลายต่างๆ บนผืนผ้านี้เกิดจากเรื่องราวในวิถีชีวิตและธรรมชาติรอบตัว ลวดลายของผ้าขึ้นตีนจกและผ้าอื่นๆ ของจังหวัดอุดรดิตถ์มีหลายลาย เช่น ลายหงส์ใหญ่ ลายขอกระเบื้อง ลายดาวดั่งส์ ลายขอลามก้าน ลายดอกเคี้ยว ลายแปดขอลายงูเหลือม ลายเกิดทะหวา ลายผักแว่น ลายนาค ลายสิงห์แหงแหว ลายกำมปู ลายผีเสื้อ ลายจก เป็นต้น ผ้าที่ทอกันนั้นส่วนใหญ่เป็นผ้าขึ้น แต่มีการทอผ้าชนิดอื่นบ้าง เช่น ผ้าหม่ ผ้าหน้าหมอน ผ้าล้อ ผ้าสไบ เป็นต้น

๕.๓.๑ ผ้าขึ้นตีนจกลับแล ตีนขึ้นจะใช้ในการจกฝ้ายหรือ ไหมทำให้เกิดลวดลาย ส่วนใหญ่จะเน้น สีเขียว สีเหลือง หรือ สีน้ำตาล ส่วนตัวขึ้นจะเป็นการทอแบบยกมุก ผ้าขึ้นตีนจกของลับแล แบ่งออกเป็น ๓ ยุคด้วยกัน

ผ้าทออำเภอฝากท่า

ผ้าทออำเภอบ้านโคก

๕.๓.๓ ผ้าชิ้นมัดหมี่ เป็นการทอมัดหมี่ของ กลุ่มชนชาวไทยลาว ทั้งไหมและฝ้ายในอำเภอบ้านโคก อำเภอน้ำปาด อำเภอฝากท่า จะมีลวดลายของหัวหนาม ลายนาคนั่นสน

๕.๓.๔ ผ้าชิ้นตีนจกน้ำอ่างอำเภอดรอน จะเหมือนกับชิ้นตีนจกกลับแลเนื่องจากเป็นไทยวน เช่นเดียวกัน แตกต่างตรงสีที่ใช้จก ผ้าชิ้นตีนจกน้ำอ่างจะใช้สีเหลือง สีเขียว ที่สดกว่าผ้าชิ้นตีนจกกลับแล

๕.๔. ปราชญ์ชาวบ้าน

๕.๔.๑ ประเพณีการจัดสร้างพวงมโหตร

มโหตร หมายถึง ดอกไม้ พวงมโหตร หมายถึง พวงดอกไม้สดและแห้งที่ชาวบ้านจัดสร้างขึ้น เพื่อใช้ตกแต่งศาลาการเปรียญระหว่างการประชุมพระมาลัยและเทศน์มหาชาติ ในเทศกาลออกพรรษา พวงมโหตรมีลักษณะเป็นดอกไม้ที่ปักกันเป็นชั้นๆ แต่ละชั้นจะห่างกันประมาณ ๕๐-๗๐ เซนติเมตร จำนวน ๗ - ๙ ชั้น มีอุบะดอกไม้แห้ง หรือ อุบนก อุบะ

ปลา ฯลฯ หรือกระดาษสาयरุงสีต่างๆ ห้อยไว้ที่ปลาย ก้านของดอกไม้แต่ละดอกเพื่อให้ชั้นของดอกไม้ ต่อเนื่องกันลงมาเป็นพวง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ ๑๕๐-๒๐๐ เซนติเมตร ที่โคนของก้าน ดอกไม้แต่ละดอกจะผูกของกินของใช้ เช่น ขนมแห้ง ปากกา สมุด ดินสอไว้ด้วย การสร้างพวงมโหตรจะเริ่ม สร้างในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ภาคเช้าก่อนออกพรรษา ๒ วัน ใช้เวลาสร้างประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง โดยใช้เชือก

ในลอนแขวนที่ชื่อของศาลาจนครบทั้ง ๙ ชั้น และจะถวายพวงมโหตรในวันออกพรรษา เช้าวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ทำบุญตักบาตร ถวายพวงมโหตร และมีเทศน์มหาชาติ การสร้างพวงมโหตรนี้ ชาวบ้านเชื่อกันว่าได้บุญกุศล มากมายมหาศาล เพราะนอกจากจะได้ร่วมฉลองเทศน์มหาชาติถึง ๑๓ กัณฑ์ และช่วยกันหาข้าวของ เครื่องใช้ที่จำเป็นถวายให้แก่วัดแล้ว ยังช่วยสร้างความสามัคคีให้แก่คนในหมู่บ้านเดียวกัน และหมู่บ้าน ใกล้เคียงเป็นสื่อกลางให้หนุ่มสาวได้ทำความรู้จักคุ้นเคยและสนิทสนมกัน ช่วยสืบทอดวัฒนธรรมการขับร้อง เพลงพื้นบ้านและการเล่นเพลงร่ำวง ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ได้อีกทางหนึ่ง

๕.๔.๒ งานใบตอง

คนไทยรู้จักนำใบตองหรือใบไม้ มาห่ออาหารหรือสิ่งของต่างๆ ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ตลอดจนคิดประดิษฐ์ ให้มีรูปร่างหรือรูปทรงสวยงาม มาตั้งแต่ สมัยโบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานพิธี ตามประเพณีไทยต่างๆ เช่น การทำบุญ ในวันสำคัญ ยังมีวิธีการทำที่พิถีพิถันและ สวยงามมากที่สุดเท่าที่จะทำได้อันเป็น การแสดงฝีมืออดทนให้น่าชื่นชมยินดี

เป็นการหายากที่จะบอกว่าการประดิษฐ์ใบตองมีมาตั้งแต่สมัยใด ใครเป็นผู้ริเริ่ม และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมแขนงนี้ มนุษย์เราพยายามที่จะเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ โดยเน้นความกลมกลืนในรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รู้จักการหาวัสดุธรรมชาติมาปรุงแต่งชีวิต ความเป็นอยู่ภายใต้กรอบของการรับและ การให้อย่างเหมาะสม สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งมนุษย์ได้ดัดแปลงมาจากธรรมชาติล้วน แล้วแต่จะมีการนำไปใช้ให้เหมาะสม และมีความสุข กับธรรมชาติ เมื่อมนุษย์เราได้คิดนำไปตอง ใบไม้ต่างๆมาใช้ห่อขนมและอาหารต่างๆเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนการคิดประดิษฐ์ชิ้นงานให้มีรูปร่าง รูปทรงสวยงามและประณีตยิ่งขึ้น ศิลปะงานใบตองเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัด มีใช้เฉพาะ เป็นส่วนประกอบของงานดอกไม้ และใช้เป็นภาชนะ ใส่ขนม และใส่อาหารเท่านั้น ในส่วนของวัฒนธรรม งานฝีมือต่างๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ไทย ต้องยอมรับว่าบรรพบุรุษของเราช่างคิดช่างประดิษฐ์ ผลงานอันสวยงามและ ทรงคุณค่าเอาไว้ให้เยาวชนรุ่นหลังได้เห็นและเรียนรู้กัน ผลงานเหล่านั้น เพื่อช่วยกันพัฒนาฝีมือให้คงอยู่สืบไป การนำวัสดุในธรรมชาติมาใช้ เช่น งานการแกะสลักจากไม้ ผักและผลไม้ งานจักสานหรืองานประดิษฐ์ดอกไม้ ใบตองที่มีอยู่อย่างเพียงพอมาแปรเปลี่ยนเป็นงานศิลป์ อันสุนทรีย์ คงช่วยให้วัสดุเหล่านั้น ไม่สูญสลายหายไป

๕.๔.๓ นวดแผนโบราณ

การนวดไทย หรือ **นวดแผนโบราณ** เป็นการนวดชนิดหนึ่งในแบบไทย ซึ่งเป็นศาสตร์บำบัดและรักษาโรคแขนงหนึ่งของการแพทย์แผนไทย โดยจะเน้นในลักษณะการกด การคลึง การบีบ การดัด การดึง และการอบ ประคบ ซึ่งรู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อ "นวดแผนโบราณ" โดยมีหลักฐานว่านวดแผนไทยนั้นมีประวัติมาจากประเทศอินเดีย โดยเชื่อว่าน่าจะมีการนำการนวดเข้ามามีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และมีการนำเข้ามาในประเทศไทยเมื่อใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน จากนั้นได้ถูกพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขให้เข้ากันกับวัฒนธรรมของสังคมไทย จนเป็นรูปแบบแผนที่เป็นมาตรฐานของไทยและส่งทอดมาจนถึงปัจจุบัน การนวดไทยแบ่งเป็น ๒ สาย คือ สายราชสำนักและสายเชลยศักดิ์

๕.๔.๔ การนวดแบบราชสำนัก เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายของการนวดนี้คือ เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ผู้มียศถาบรรดาศักดิ์ที่อยู่ในรั้วในวัง ฉะนั้นการนวดจึงถูกออกแบบที่เน้นการใช้นิ้วมือและมือเท่านั้น และท่วงท่าที่ใช้ในการนวดมีความสุภาพเรียบร้อย มีข้อกำหนดในการเรียนมากมาย ผู้ที่เชี่ยวชาญทางวิชาชีพด้านนี้จะได้ทำงานอยู่ในรั้วในวังเป็นหมอหลวง มีเงินเดือนมียศมีตำแหน่ง

๕.๔.๕ การนวดแบบเชลยศักดิ์ เป็นการนวดที่ใช้ในระดับชาวบ้านด้วยท่าทางทั่วไป ไม่มีแบบแผนหรือพิธีรีตองในการนวดมากนัก อีกทั้งยังสามารถใช้อวัยวะอื่น ๆ เช่น เข่า ศอก เท้า เพื่อช่วยทุ่นแรงในการนวดได้ ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากการนวดแบบราชสำนักที่เน้นการใช้มือเพียงอย่างเดียว

๕.๔.๖ สมุนไพร

สวนพฤกษศาสตร์สมุนไพรวัดคืงตะเภา หรือ ศูนย์ศึกษาสมุนไพรในวัดประจำจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นสวนพฤกษศาสตร์ชุมชนขนาดเล็กตั้งอยู่ที่วัดคืงตะเภา ตำบลคืงตะเภา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ สวนแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๓๕ บนพื้นที่ ๑๔ไร่ โดยเป็นสวนพฤกษศาสตร์ท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นและดำเนินการโดยองค์กรทางพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์การศึกษาสมุนไพรและอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชของชุมชนท้องถิ่น

ปัจจุบันสวนสมุนไพรวัดคืงตะเภา เป็นสวนสมุนไพรในวัดที่มีผลงานดีเด่นระดับประเทศของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และเป็นสถานที่ศึกษาพันธุ์กรรมพืชที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยมีความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ เช่น สถาบันวิจัยการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข^๑ โครงการศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลทางพฤกษศาสตร์เพื่อการศึกษาต่อยอดทางวิชาการพืชสมุนไพรในระดับประเทศ

๕.๔.๗ ลูกประคบสมุนไพร

หลากหลายอย่าง
ที่ปวดหรือเค
จะช่วยกระตุ้น

จากสมุนไพรบางชนิดที่ซึมเข้าทางผิวหนัง ช่วยรักษาอาการเคล็ด ขัด ยอก และลดปวดได้

เรื่องที่ ๖ ท้องถิ่นแหล่งท่องเที่ยว

๖.๑ ถ้ำจัน

~ ๖๐ ~

วนอุทยานถ้ำจัน เป็นวนอุทยานขนาดเล็ก ตั้งอยู่ที่บ้านน้ำหมี่ใหญ่ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ ภายในวนอุทยานมีถ้ำหินปูนจำนวนมากมายโดยถ้ำขนาดใหญ่ที่สุดชื่อถ้ำจัน เป็นถ้ำที่มีลักษณะโถงใหญ่และมีขนาดปากถ้ำกว้างที่สุดในจังหวัดอุดรดิตถ์ ถ้ำจัน เป็นถ้ำขนาดกลาง อยู่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติคลองตรองฝั่งขวา ในท้องที่ตำบลฝักขาม ตำบลทองแสนขัน มีความลึกจากปากถ้ำประมาณ ๒๐๐ เมตร กว้างประมาณ ๑๕ เมตร ภายในถ้ำสวยงามด้วยโขดหินรูปทรงแปลกตา การเดินทางรถยนต์สามารถเข้าถึงได้ระยะทาง ๔๐๐ เมตรจากลานด้านล่างไปยังถ้ำจันใช้เวลาไม่นานในการเดินทาง แต่ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษเพราะอาจลื่นได้ ถ้ำจันแต่เดิมเรียกถ้ำค้างคาวเพราะมีค้างคาวเยอะ ลักษณะเป็นห้องโถงใหญ่ ตรงบริเวณปากถ้ำจะมีศาลเจ้าพ่อถ้ำจัน ด้านในมีโพรงสามารถมองเห็นแสงจากภายนอกได้ และมีองค์พระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ด้านใน ๑ องค์

ที่มา: <https://www.touronthai.com/article/1461>

ที่มา: <http://www.utdid.com/utdid1/html/0000059.html>

๖.๒ พิพิธภัณฑสถานบ้านเกิดพระยาพิชัย

บ้านเกิดพระยาพิชัยดาบหัก ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๔ และหมู่ที่ ๖ บ้านห้วยคา ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งมีที่ประมาณ ๓๒๖ ไร่เศษ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์สร้างขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๕ ภายในมีการจัดแสดงชีวประวัติพระยาพิชัยดาบหัก

และมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และมีรูปอนุสาวรีย์พระยาพิชัยและลานสวนกว้างที่ตกแต่งด้วยไม้ประดับที่มีความร่มรื่นสวยงามเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอพิชัย และอยู่ในความดูแลของที่ว่าการอำเภอพิชัย เปิดให้บริการทุกวันช่วงเวลา ๐๘.๓๐ น. - ๑๖.๐๐ น. เป็นสถานที่ ที่เชื่อว่าเป็นบ้านเกิดของท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก และเป็นสถานที่ที่สำคัญ ของจังหวัดอุดรดิตถ์อีกด้วย มีสถานที่ ที่สำคัญ คือ อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหักในรูปนั่ง ปรารค์ พิพิธภัณฑสถาน เรือนพระยาพิชัย และสถานที่ ที่ร่มรื่นไปด้วยแมกไม้ต่างๆพันธุ์ที่พร้อมไปด้วย ความสวยงาม และความสงบร่มรื่นเหมาะแก่การเป็นที่พักผ่อนเป็นอย่างยิ่ง

ประวัติของท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหักฉบับย่อ

ท่านพ่อพระยาพิชัยดาบหัก ท่านเป็นชาวเมืองพิชัย รักการต่อสู้และผจญภัยเป็นชีวิตจิตใจในวัยเด็กได้เรียนหนังสืออยู่ที่วัดมหาธาตุ เกิดทะเลาะวิวาทกับลูกเจ้าเมืองพิชัยแล้วเปลี่ยนชื่อ เป็นทองดีทำให้ซัดเซพเนจร ไปถึงเมืองตาก ก่อนหน้านั้น ได้เป็นนักมวยฝีมือดี และไร้คนทัดเทียมฝีมือ ชื่นชกกับครูมวยสำคัญหลายคน ได้เรียนการฟันดาบ และกังฟู จนได้เปรียบมวยต่อหน้าองค์พระเจ้าตากจนเป็นที่พอใจ และถูกใจในฝีมือและได้รับราชการกับท่าน ออกรบ เคียงบ่าเคียงไหล่ จนได้ยศเป็นพระยาสิทธิราชเดช และได้เป็นพระยาพิชัย ครองเมืองพิชัย อันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของท่านเกิดเหตุการณ์เลื่องลือ ได้รับกับพม่าจนดาบหักที่บ้านห้วยคา จนได้สร้อยว่า ดาบหัก คนทั้งปวงรู้จักในนาม พระยาพิชัยดาบหัก และท่านเป็นแบบอย่างให้กับเด็กรุ่นหลัง ในเรื่องความรักชาติ กตัญญู ซื่อสัตย์กับผู้มีพระคุณ และความพยายาม กล้าหาญ สมกับเป็นบุคคลที่สำคัญ ท่านหนึ่งของประเทศ

ปกติวันธรรมดา จะมีผู้คนมากราบไหว้ และขอพร ให้มีโชคลาภ แล้วจะถวายไก่ขุนปั้นเพราะว่าท่านพ่อฉันชอบตีไก่ ซึ่ง ในประวัติท่าน ไก่พาลี เป็นไก่ที่ตีเก่ง และสามารถตีชนะไก่ที่ตัวใหญ่กว่าได้ จนมีความเชื่อว่า ถ้าคนมาบนบานศาลกล่าวแล้ว ได้สมประสงค์นิยมนำไก่มาถวาย

๖.๓ อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหัก

อนุสาวรีย์พระยาพิชัยดาบหักตั้งอยู่หน้าศาลากลางจังหวัดอุตรดิตถ์ ในอำเภอเมือง อนุสาวรีย์แห่งนี้ได้รับการออกแบบและหล่อโดยกรมศิลปากร ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ ภายในบริเวณมีพิพิธภัณฑดาบเหล็กน้ำพี้ใหญ่ที่สุดในโลก อันเป็นที่เก็บรักษาดาบเหล็กน้ำพี้ใหญ่ที่สุดในโลก มีน้ำหนัก ๕๕๗.๘ กิโลกรัม ฝักดาบทำด้วยไม้ประดู่ ฝังลวดลายมุกหุ้มปลอกเงินสลักลาย และพิพิธภัณฑพระยาพิชัยดาบหัก ที่ภายในเก็บรวบรวมประวัติของพระยาพิชัยดาบหัก แบบจำลองสนามรบ วิถีชีวิตผู้คนเมืองอุตรดิตถ์ในสมัย อยุธยาตอนปลาย ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ในสมัยโบราณ

ชาวไทยยกย่องวีรกรรมของพระยาพิชัยดาบหัก วีรบุรุษผู้รักชาติและมุ่งมั่นทำหน้าที่ปกป้องมาตุภูมิที่ตนหวงแหน ซึ่งอนุสาวรีย์แห่งนี้ได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นเกียรติประวัติในความกล้าหาญของท่าน โดยเหตุการณ์ครั้งสำคัญนั้น เกิดขึ้นในปี พุทธศักราช ๒๓๑๖ เมื่อพม่ายกทัพมาตีเมืองพิชัย และพระยาพิชัย ผู้ครองเมืองพิชัยในสมัยธนบุรี ขณะนั้น ได้ยกทัพไปสกัดทัพพม่าจนแตกพ่ายกลับไป การรบในครั้งนั้น ดาบคู่มือของพระยาพิชัยข้างขวาได้หักไปหนึ่งเล่ม แต่ก็ยังสามารถรบจนได้ชัยชนะเหนือทัพพม่า ด้วยวีรกรรมดังกล่าวท่านจึงได้สมญานามว่า “พระยาพิชัยดาบหัก”

ที่มา: <http://avilabeachconcerts.com/พระยาพิชัยดาบหัก>

๖.๔ เชื้อนสิริกิติ์

เขื่อนสิริกิติ์ หรือที่เรียกกันในชื่อท้องถิ่นว่า เขื่อนพ. ร.ช. ๑๐๖-๒๕๓๔ เป็นเขื่อนดินขนาดใหญ่แห่งแรกของประเทศไทย อยู่ในอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ กั้นแม่น้ำน่าน ที่ไหลลงมาจากอำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน ภายหลังได้ติดตั้งโรงไฟฟ้าพลังงาน และมอบให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับผิดชอบดูแลต่อไป ทั้งนี้พื้นที่เหนือเขื่อนเป็นแอ่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดอุตรดิตถ์ด้วย

เดิมเชื่อนี้มีชื่อว่า เชื้อนผาซ่อม โดยก่อสร้างปิดกัน
แม่น้ำน่าน บริเวณเขาผาซ่อม ตำบลผาเสียด อำเภอท่าปลา
จังหวัดอุตรดิตถ์ ภายหลังได้รับพระบรมราชานุญาตให้
อัญเชิญพระนามาภิไธยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ มาขนานนามเชื่อนว่า เชื้อนสิริกิติ์
เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑

ที่มา: <https://travel.kanook.com/view177742.html>

๖.๕ สวนอุทยานสักใหญ่

อุทยานแห่งชาติต้นสักใหญ่ (ชื่อเดิม: อุทยานแห่งชาติคลองตรอน) ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ มีพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ มีคลองขนาดใหญ่เป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชีวิตสัตว์ทั้งหลายของที่นี่ และในพื้นที่อุทยานยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติหลายแห่ง เช่น ต้นสักใหญ่ ซึ่งประกอบเป็นคำขวัญประจำจังหวัดอุดรดิตถ์ น้ำตกห้วยเนียม น้ำตกกกมอแก้ว และยังมีถ้ำ ได้แก่ ถ้ำจัน

ถ้าเจดีย์ ถ้าเสียดาว ถ้าผาตั้ง และยังมียอดดอยที่คนทั่วไปรู้จักกันดีใน ชื่อยอดดอยภูเมียง ยอดดอยที่สูงเป็นอันดับที่ ๕ ของประเทศไทย โดยอุทยานแห่งชาติดงสักใหญ่ มีพื้นที่โดยรวมทั้งหมด ๓๒๔,๒๔๐.๘๐ ไร่ หรือ ๕๑๘.๘๐ ตารางกิโลเมตร ได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖ นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ ๑๐๓ ของประเทศไทย

ดงสักใหญ่ เป็นดงไม้สักที่โตที่สุดในโลกปัจจุบัน ที่ยังยืนต้นอยู่ และยังได้รับยกย่องให้เป็น ๑๐ สุดยอดดงไม้มหัศจรรย์ของไทย โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม มีความสูงจากพื้นดิน ๑.๓๐ เมตร ลำต้นโต ๙.๘๕ เมตร สูงประมาณ ๔๗ เมตร มีอายุซึ่งประมาณว่าไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ ปี บริเวณรอบ ๆ ดงสักใหญ่ ประกอบด้วยดงสักขนาดย่อม ลูกไม้สัก เป็นป่าเบญจพรรณซึ่งมีไม้สักเป็นองค์ประกอบโดยรอบป่าธรรมชาติ บริเวณวนอุทยานดงสักใหญ่สภาพป่าธรรมชาติโดยทั่วไปสภาพดี ประกอบด้วยป่าเต็งรัง ไม้รัง ไม้เพียง ไม้พลอง เป็นองค์ประกอบและป่าเบญจพรรณ ประกอบด้วย ไม้ประดู่แดง แดง มะค่าโมง พะยอม

๖.๖ พิพิธภัณฑสถานน้ำพี

พิพิธภัณฑสถานน้ำพีก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยมีการจัดแสดงเป็นหุ่นจำลอง การถลุงเหล็กโดยใช้แร่เหล็กน้ำพีในการทำเหล็กน้ำพี มีการแสดงกรรมวิธีการขุดหาแร่เหล็ก การถลุงเหล็ก การตีเหล็ก และแสดงผลภัณฑ์ที่ได้จากเหล็กน้ำพีบริเวณ อาคารจัดแสดงมีการติดตั้งเครื่องเสียงบรรยายประวัติ การจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ บริเวณในพิพิธภัณฑสถานเครื่องใช้โบราณจัดแสดงเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณี ของชาวอุดรดิตถ์ ผ่านการจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ และการใช้ภาพบรรยาย

ในบริเวณใกล้เคียง จะมีศาลเจ้าพ่อเยื่อเหล็กน้ำพี มีรูปปั้น ผู้มีความสำคัญต่อชาวบ้านน้ำพี นอกจากนี้ยังมีจุดหนึ่งที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดกันเลยทีเดียว บ่อพระแสง บ่อพระขรรค์ ที่อยู่คู่กัน ที่เปิดให้นักท่องเที่ยวมาตกแร่เหล็กน้ำพี โดยเอาแม่เหล็กมาผูกติดกับปลายเชือกที่ทำจากไม้ไผ่ แล้วหย่อนลงไปบ่อ ตรงไหนที่มีเหล็กน้ำพีแม่เหล็กจะดูดติดขึ้นมา หากตกได้แล้วสามารถนำติดตัว ไปได้เป็นเครื่องรางของขลังได้ นอกจากนี้ยังมีสินค้าและผลิตภัณฑ์จากแร่เหล็กน้ำพีรวมถึงวัตถุมงคลต่างๆ ที่ร้าน วิสาหกิจชุมชนไว้บริการ

ที่มา: www.paiduaykan.com/travel/บ่อเหล็กน้ำพี

๖.๗ พิพิธภัณฑสถานเมืองลับแล

พิพิธภัณฑสถานเมืองลับแล ตั้งอยู่ในอำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นสถานที่รวบรวมเรื่องราวประวัติ ของเมือง วิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมการใช้ชีวิตของ ผู้คนในเมืองลับแล โดยจำลองผ่านเรือนในแต่ละหลัง แต่เดิมเป็นเมืองที่การเดินทางไปมาไม่สะดวก เส้นทาง คดเคี้ยว ทำให้คนที่ไม่ชำนาญทางพลัดหลงได้ง่าย จนได้ชื่อว่าเมืองลับแล ซึ่งแปลว่า มองไม่เห็น มีเรื่อง เล่ากันว่าคนมีบุญเท่านั้นจึงจะได้เข้าไปถึงเมืองลับแล แต่ปัจจุบันมีถนนตัดผ่านทำให้สภาพป่าหมดไป ความลึกลับของเมืองจึงหายไป

จากตัวเมือง ๘ กิโลเมตร จะเห็นซุ้มประตูเมืองลับแลขนาดใหญ่ ซึ่งหมายถึงว่าได้เดินทางเข้าสู่เมืองลับแลอย่างเป็นทางการ ซุ้มประตูเมืองถือว่าเป็นที่ที่ทุกคนต้องแวะ ข้างซุ้มประตู มี ประติมากรรมแม่มา้ย อีกหนึ่งสัญลักษณ์ของเมืองลับแล เป็นรูปปั้นหญิงสาวยืนอุ้มลูกน้อยสีหน้าเศร้าสร้อย ข้างๆมีสามีนั่งคอตกลงมือถือถุงย่ามใส่ขมิ้นเตรียมเดินทางจากเมืองลับแล บริเวณฐานจารึกข้อความ “ขอเพียงสัจจะวาจา” ที่แสดงถึงตำนานของเมืองลับแล ที่เล่าถึงแม่หม้ายผู้ที่ยอมเสียสละ เพื่อรักษาสัจจะวาจาที่เป็นกฎของเมืองว่าเมืองนี้ห้ามพูดโกหก ตามตำนานนิทานพื้นบ้านเล่ากันว่าเป็นเมืองของคนดี มีความซื่อสัตย์สุจริต โกหกคำเดียวไม่ได้ ลูกเขยเห็นลูกร้องไห้ กล่อมแบบไหนก็ไม่หยุด หลุดปากหลอกลูกว่า แม่มาแล้วเท่านั้นแหละ ก็ต้องออกจากเมืองเพราะพูดโกหก

๖.๘ อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว

อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำปาด ท้องที่ตำบลม่วงเจ็ดต้น ตำบลนาขุม ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก ตำบลห้วยมุ่น อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ตำบลบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก เป็นพื้นที่ที่มีสภาพป่าค่อนข้างสมบูรณ์ปกคลุมไปด้วยป่าธรรมชาติที่สวยงาม เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ยอดสูงสุดของภูสอยดาวสูงจากระดับน้ำทะเล ๒,๑๐๒ เมตร ซึ่งสูงเป็นอันดับ ๕ ของประเทศไทย อุทยานแห่งนี้มีจุดเด่นที่น่าสนใจและเป็นที่ยึดจุดใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่ น้ำตกภูสอยดาว เป็นน้ำตก ๕ ชั้น และการผจญภัยขึ้นสู่ลานสนสามใบอันสวยงาม มีเนื้อที่กว้างประมาณ ๑,๐๐๐ ไร่ มีความสวยงามมาก มีถนนลาดยาง เข้าถึงพื้นที่ทำให้สะดวกสบายในการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจ อุทยานแห่งชาติภูสอยดาวมีเนื้อที่ ๑๒๕,๑๑๐ ไร่ หรือ ๒๐๐.๑๘ ตารางกิโลเมตร

ที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว>

๖.๙ หนองพระแล

หนองพระแล ตำบลทุ่งยั้ง ห่างจากตัวจังหวัด ๑๓ กิโลเมตร เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ พักผ่อนหย่อนใจ บริเวณหนองพระแล จะมีแพเล็กๆ ใช้นั่งชมวิว บรรยากาศรอบๆ

ที่มา: <https://www.thai->

๖.๑๐ น้ำตกแม่พูล

น้ำตกแม่พูล อยู่ที่หมู่ ๔ บ้านต้นเกลือ ตำบลแม่พูล เป็นน้ำตกที่เกิดจากการตกแต่งธารน้ำ โดยการเทปูนให้น้ำไหลลดหลั่นจากบนเขาสูงลงมา ดูคล้ายน้ำตกธรรมชาติสูงหลายชั้น สภาพโดยรอบร่มรื่น บริเวณใกล้ๆ น้ำตกเป็นสวนกลางสาธิต บริเวณน้ำตกมีร้านจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหารและที่จอดรถไว้บริการ

ที่มา <https://www.touronthai.com/article/1456>

การเดินทาง จากอำเภอมืองถึงอำเภอลับแล ระยะทาง ๘ กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวขวาตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๔๓ ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร หรือขึ้นรถสองแถวที่ถนนเทศบาลิตย์ ในตัวเมืองรถจะออกทุก ๓๐ นาที ตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐-๑๗.๓๐ น. หรือจะเหมาแท็กซี่ก็ได้

๖.๑๑ ด้านภูตูลาว

จุดผ่านแดนถาวรภูตูลาว, ด้านภูตูลาว, ช่องภูตูลาว, จุดผ่านแดนถาวรช่องภูตูลาว หรือ ด้านพรมแดนภูตูลาว (Phu Doo International Point of Entry) เป็นด่านการค้าชายแดนถาวรสังกัดด่านศุลกากรทุ่งช้าง ด้านภูตูลาวถือเป็นจุดผ่านแดนถาวรไทย-ลาวแห่งที่ ๓ ของประเทศไทยที่เชื่อมต่อกับแขวงไชยบุรี ประเทศลาว ซึ่งเป็นแขวงเดียวในประเทศลาวที่มีด่านสากลเชื่อมต่อกับประเทศไทยมากที่สุด เพราะมีเขตติดต่อกับ ๖ จังหวัดของประเทศไทย และเป็นจุดผ่านแดนถาวรแห่งแรกของจังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านภูตูลาวตั้งอยู่ที่ บ้านภูตูลาว หมู่ที่ ๒ ตำบลม่วงเจ็ดต้น อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตถ์ มีตรงข้ามติดต่อกับด่านสากลภูตูลาว (เดิมใช้ชื่อผาแก้ว) บ้านผาแก้ว เมืองปากลาย แขวงไชยบุรี ประเทศลาว เดิมมีฐานะเป็นเพียงจุดผ่อนปรนชั่วคราวซึ่งเปิดให้บริการในวันศุกร์และวันเสาร์ แต่ปัจจุบันทางคณะรัฐมนตรีได้ยกระดับช่องภูตูลาวให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรภูตูลาว ทำให้ภูตูลาวเป็นเส้นทางทางอีกแห่งในอินโดจีนของกลุ่มจังหวัดอินโดจีน วันที่ ๑๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖ กระทรวงมหาดไทยประกาศยกระดับขึ้นเป็นจุดผ่านแดนภูตูลาว

ที่มา <https://mgronline.com/travel/detail/9600000085202>

เรื่องที่ ๗ วัฒนธรรม/ประเพณี

๗.๑ หอวัฒนธรรมอุดรดิตถ์

หอวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์ ตั้งอยู่ถนนแปดวา ตำบลท่าอิฐ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิตถ์ ติดกับบ้านพักรองผู้ว่าราชการจังหวัด ตรงกันข้ามกับบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัด หอวัฒนธรรม จังหวัด เป็นอาคารไม้โบราณมีอายุประมาณ ๙๐ ปี รูปทรงคล้ายกับอาคารไม้อื่นๆ ที่สร้างในสมัย รัชกาลที่ ๕ ลักษณะดูเป็นเรือนไม้ ๒ ชั้น ฝาไม้ตีซ้อน หน้าต่างเป็นบานเกล็ดกระทุ้งอยู่ในบาน หน้าต่างใหญ่ สามารถเปิดได้ทั้งบาน ด้านหน้ามียื่นมุขหักมุม ด้านล่างของมุขปล่อยโล่ง มีการ ตกแต่งบัวหัวเสา ลักษณะการใช้ไม้โค้ง ได้รับอิทธิพลของลักษณะสถาปัตยกรรมแบบ ARCH ของโรมัน แต่มีการฉลุสลักลายไม้เพิ่มเติมผสมผสานกัน กล่าวกันว่า เจ้าของเดิมคือ ขุนพิเนตรจินนาคี นายภาษีอากรเมืองอุดรดิตถ์ ได้แนวคิดหรือลอกเลียนรูปแบบบางส่วนของพระที่นั่ง

วิมานเมฆ แล้วจ้างเหมาให้ช่างชาวจีน แก้วแก้วโฮก เป็นผู้สร้างขึ้นที่บ้านท่าอิฐล่าง ตลาดท่าอิฐ (ปัจจุบันเป็นหาดทราย)

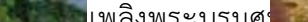
๗.๒ วัดพ...

วัดพระแท่นศิลาอาสน์ เดิมชื่อ วัดมหาธาตุ ตั้งอยู่ที่บนเนินเขาเต่า หรือเขาทอง บ้านพระแท่น ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ติดกับวัดพระยืนพุทธบาทยุคล ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออก บนเนินเขา ลูกเดียวกันแต่คนละยอด

วัดพระแท่นศิลาอาสน์เป็นวัดโบราณ ไม่ปรากฏหลักฐานว่าผู้ใดสร้าง และสร้างแต่เมื่อใด ในศิลาจารึกครั้งกรุงสุโขทัยไม่ปรากฏข้อความกล่าวถึงพระแท่นศิลาอาสน์ แต่เพิ่งมีปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดาร ในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระองค์ได้เสด็จนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๒๘๓ ได้แสดงว่าพระแท่นศิลาอาสน์ได้มีมาก่อนหน้านี้แล้ว จนเป็นที่เคารพสักการะของคนทั่วไปอย่างกว้างขวาง และทางราชการได้นำพระแท่นศิลาอาสน์ไปประดิษฐานไว้ไนตราประจำจังหวัดอุดรดิตถ์ แสดงถึงความศรัทธาเลื่อมใสและความสำคัญขององค์พระแท่นศิลาอาสน์ได้เป็นอย่างดี

7.6

ขอ		เพ็ญพระบรมศ		หนึ่ง
ส		นอาสาหบูชา แ		การ
ห		างศาสนา) ตามท		ดับ

ขันธปรินิพพาน ณ ป่าสาละ เมืองกุสินารา ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ เจ้ามัลลกะษัตริย์ ผู้ครองนครกุสินารา ได้ทำพิธีสักการบูชาพระบรมศพพระพุทธองค์หลังจากเสด็จดับขันธปรินิพพานเป็นเวลา ๗ วัน ครั้นถึงวันที่ ๘ ตรงกับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ จึงได้อัญเชิญพระบรมศพไปถวายพระเพลิง ณ มกุฏพันธนเจดีย์ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมือง วันนี้อเอง จึงเรียกว่า "วันอัฐมีบูชา" นับเป็นวันที่ชาวพุทธมีความโศกเศร้าเสียใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากต้องสูญเสีย พระบรมสรีระแห่งองค์ พระบรมศาสดา ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะอย่างสูง ซึ่งมีกำหนดจัดขึ้นทุกปี ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ถึงวันแรม ๘ ค่ำเดือน ๖ รวม ๙ วัน เป็นการน้อมจิตรำลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญยิ่งต่อพุทธศาสนิกชนทั่วโลก คาดว่าในประเทศไทยมีการจัดงานประเพณีอัฐมีบูชา อย่างเต็มรูปแบบที่จังหวัดอุดรดิตรต์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น

၆၆

๗.๔ สำนักดาบพิชัยรณยุทธ

สำนักดาบพิชัยรณยุทธ เป็นสำนักที่เปิดสอนศิลปะการต่อสู้ด้วยหมัดมวย ดาบเดี่ยว ดาบสองมือ ดาบตั้ง ดาบโล่ เช่น ๗๓ ได้รับการสืบทอดมาจากวีรบุรุษผู้หาญกล้าพระยาพิชัยดาบหักโดยตรงจากรุ่นสู่รุ่น

สำนักดาบพิชัยรณยุทธ เป็นสำนักดาบที่สืบทอดวิชาดาบ วิชามวย มาจากพระยาพิชัยดาบหักโดยสืบทอดมาในสายสกุล เชาวนปรีชา จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ โดยมี อาจารย์สืบทอดจรัสสุริยิต เชาวนปรีชา เป็นผู้จัดตั้งและเป็นครูดาบคนแรกในยุคนั้น จนถึงปัจจุบัน มีผศ.หัสตินทร์ เชาวนปรีชา เป็นทายาทผู้รับสืบทอดสถานที่ตั้งสำนักดาบตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ปีพ.ศ.๒๕๔๗ ผศ.หัสตินทร์ เชาวนปรีชา ผู้อำนวยการสำนักดาบพิชัยรณยุทธ ได้ประกาศให้สำนักดาบพิชัยรณยุทธ อำเภอลับแล เป็นสำนักดาบสาขาที่ ๒ มีศักดิ์ และสิทธิ์ ในการสืบทอดสรรพวิชาทั้งหลายของสำนักดาบพิชัยรณยุทธทุกประการ ให้โรงเรียนพิชัยเป็นที่ตั้งสำนัก ปัจจุบันได้ย้ายที่ตั้งสำนักจากโรงเรียนพิชัยไปตั้งในอนุสรณ์สถานบ้านเกิดพระยาพิชัยดาบหัก บ้านห้วยคา จากการได้มีโอกาสทำงาน ดูแลในการฝึกซ้อม ทำให้รู้ว่า ในศาสตร์ของการต่อสู้ ป้องกันตัว นอกจากความกล้าหาญ ยังแฝงไว้ด้วยคุณธรรม ทั้งความขยันหมั่นเพียร ความวิริยะอุตสาหะ ความกตัญญูรู้คุณ เป็นต้น

๗.๔ ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

อำเภอลับแลตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดอุดรดิตถ์ประมาณ ๘ กิโลเมตร คำว่า ลับแล มีข้อสันนิษฐานว่า เดิมชาวเมืองแพร่ เมืองน่าน หนีข้าศึกมาหลบซ่อนตั้งเป็นชุมชนขึ้น เนื่องจากมีภูมิประเทศเป็นป่าดงดิบ เมืองลับแลเป็นหมู่บ้านชนบทที่มีชื่อเสียงรู้จักกันมานาน เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้วยผลไม้ เช่น ทุเรียนหลงลับแลกลางสาด มังคุด และพืชผลทางการเกษตร หอมแดง และยังมีหัตถกรรมพื้นบ้าน การถักไม้กวาด การทำผ้าตีนจก และข้าวพันผัก เป็นต้น

๗.๖ ประวัติศาสตร์เมืองทุ่งยั้ง

เมืองทุ่งยั้งอยู่ห่างจากท่าอิุดไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ระยะทางประมาณ ๗ กิโลเมตร มีถนนไปตามเส้นทางถนนบรมอาสน์ (สายพระแท่นศิลาอาสน์) เป็นถนนดินขรุขระไปตลอดสายทุ่งยั้งอยู่เหนือพระแท่นศิลาอาสน์ประมาณ ๑ กิโลเมตร ทุ่งยั้งมีบ้านเรือนราษฎรอาศัยอยู่หนาแน่น พื้นที่เป็นดินปนหิน ส่วนมากเป็นศิลาแลงมีบ่อน้ำลึกประมาณ ๒ วา เศษ ๆ คนทุ่งยั้งปลุกมะพร้าวกันเป็นส่วนมาก สมัยนั้นทุ่งยั้งเป็นเมืองขึ้นอยู่กับเมืองลับแล

ทุ่งยั้งสมัยโบราณ เป็นเมืองเก่าแก่จะเป็นมาแต่ครั้งใดไม่เป็นที่ปรากฏหลักฐาน แต่เพ็งมาปรากฏชื่อเป็นที่รู้จักในสมัยพระร่วงเจ้าครองเมืองสุโขทัย เพราะอาณาเขตสุโขทัยด้านทิศเหนือติดต่อกับเมืองทุ่งยั้ง สิ่งที่ปรากฏเป็นหลักฐานว่าทุ่งยั้งเป็นเมืองโบราณเก่าแก่นั้น คือ วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง มิ่งค์พระสุกุดเจดีย์ สร้างด้วยศิลาแลงก้อน

๗.๗ เวียงเจ้าเงาะและบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

เวียงเจ้าเงาะอยู่ที่ตำบลทุ่งยั้งลักษณะเป็นที่ราบพื้นดินปนศิลาแลง ด้านเหนือหนองปรตติดกับหนองพระแล เป็นที่ลุ่มซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน อ้างอิงถึงวรรณคดีเรื่อง สังข์ทอง เจ้าเงาะได้พานางรจนามาอยู่ที่กระท่อมปลายนาแห่งนี้เมื่อครั้งถูกท้าวสามลและนางมณฑา เนรเทศออกจากวัง จึงเรียกว่าเวียงเจ้าเงาะ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเวียงเจ้าเงาะแต่เดิมเคยเป็น เมืองเก่ามาก่อนเพราะได้มีการขุดค้นพบโบราณวัตถุ เช่นพราสาทสัมฤทธิ์ กำไลหินโคร่งกระดูก แหวนหิน กลองมโหระทึก เป็นต้น

๗.๘ วัดพระฝางสว่างคบุรีมุนีนาถ

สว่างคบุรี หรือ ฝาง เป็นเมืองโบราณที่มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของผู้คนสืบต่อเนื่องยาวนานมากที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย เคยเป็นเมืองที่อยู่เหนือสุดปลายพระราชอาณาเขตและเป็นศูนย์กลางทางศาสนาที่สำคัญของอาณาจักรอยุธยาโบราณ โดยอาณาเขตเมืองสว่างคบุรีโบราณครอบคลุมพื้นที่ ตำบลผาจุก, ตำบลคั้งตะเภา และตำบลแสนตอในปัจจุบัน

เมืองสว่างคบุรี ปรากฏหลักฐานการมีอยู่ในพงศาวดารเหนือ ระบุว่าเป็นที่ตั้งของพระมหาธาตุที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระรากขวัญของพระพุทธเจ้า และปรากฏชื่อเมืองในศิลาจารึกสุโขทัยหลายหลัก รวมถึงพระราชพงศาวดารตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ และจากการเคยเป็นเมืองชายแดนพระราชอาณาเขต ทำให้เมืองนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้คนจากแคว้นล้านนาและล้านช้าง ผู้ที่อยู่อาศัยในเมืองส่วนใหญ่สืบทอดขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมแบบคนหัวเมืองเหนือโบราณ (ภาษาถิ่นสุโขทัย) ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของเมืองนี้

๗.๙ ประวัติศาสตร์อำเภอตรอน

ประวัติความเป็นมาของชื่ออำเภอตรอนนี้ มี ๓ ฝ่ายด้วยกัน ฝ่ายแรกกล่าวว่าที่ว่าการอำเภอเดิมตั้งอยู่ที่ปากคลองตรอน ตำบลบ้านแก่ง จึงเรียก "อำเภอตรอน" ฝ่ายที่สองกล่าวถึงที่มาของชื่อคลองตรอนว่า ในฤดูแล้งน้ำในคลองขาดเป็นทิวเป็นตอน จึงตั้งชื่อว่า "คลองตอน" ต่อมาเพี้ยนเป็น "คลองตรอน" เมื่อตั้งที่ว่าการอำเภอตรอน ส่วนฝ่ายที่สามกล่าวว่ามาจากชื่อ "เมืองตรอนศรีสินธุ์" ซึ่งปรากฏในพระราชหัตถเลขาคราวเสด็จมณฑลฝ่ายเหนือในรัชกาลที่ ๕ เนื่องจากพระองค์ได้เสด็จเมืองตรอนศรีสินธุ์ด้วย

ชื่อเดิมของอำเภอตรอน มีชื่อว่า อำเภอเมืองตรอน และเป็นเมืองขึ้นของเมืองพิชัยเมื่อ พุทธศักราช ๒๔๓๐ ตอนนั้นเมืองพิชัยแบ่งการปกครองออกเป็น ๕ อำเภอด้วยกันคือ เมืองพิชัย เมืองอุดรดิตถ์ เมืองตรอน เมืองลับแล และเมืองน้ำปาด

